

Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences

Fakulteten för naturresurser och
lantbruksvetenskap

Påvel Snickares gränd - ett gestaltungsförslag

Kandidatarbete vid institutionen för stad och land
Sveriges lantbruksuniversitet Uppsala
Landskapsarkitektprogrammet 2012

Diana Holmbom & Erik Wildheim

SLU, Sveriges lantbruksuniversitet, Fakulteten för naturresurser och lantbruksvetenskap
Institutionen för stad och land, avdelningen för landskapsarkitektur
EX0499 Projekt i landskapsarkitektur, 2012, 15 hp på landskapsarkitektprogrammet, Uppsala
Nivå: Grundnivå G2E
© Diana Holmbom & Erik Wildheim
Titel: Påvel Snickares gränd - Ett gestaltungsförslag
Engelsk titel: Påvel Snickares gränd - A design proposal
Nyckelord: Gestaltungsförslag, Landskapsarkitektur, Naturlik plantering, Skuggväxter, Urban plantering
Handledare: Lena Steffner, SLU, Institutionen för stad och land
Examinator: Ulla Myhr, SLU, Institutionen för stad och land
Online publication of this work: <http://epsilon.slu.se/>

Sammandrag

Vår bild av centrala Uppsala som en stad med brist på växtlighet, ligger till grund för detta kandidatarbete. Påvel Snickares gränd är en centralt belägen plats som länge saknat funktion. Platsen är idag under ombyggnad. I och med att det gamla Rådhuset har byggts om till en galleria fungerar gränden nu som en entré till gallerian. Den nya utformningen av platsen kommer enligt planerna resultera i en växtfattig torgyta. Vårt arbete har resulterat i ett gestaltungsförslag med tillhörande växtlista som står i kontrast till de planerna.

I en teoridel tar vi upp begreppet *naturlika planteringar*. Vi beskriver hur dessa komponeras samt vilka sorters växter som används. Vi går också igenom vilka svårigheter växter ställs inför i urbana miljöer. Genom analyser av platsen skapar vi oss sedan en bild av dess speciella förutsättningar. Syftet är att skapa en plats rik på växtlighet och som har kvalitéer året om. Därför arbetade vi med *naturlika planteringar* som koncept. Betoningen ligger på att föra in många olika sorters växter som alla är anpassade för platsens ståndort, som är ett urbant skuggigt klimat. Växtval och växtkomposition inspireras mycket av Susanna Widlundhs bok *Den Naturlika Trädgården* men också av Henk Gerritsen och Piet Oudolf, båda stora namn inom ämnet.

Abstract

Our picture of central Uppsala, a city with a lack of vegetation, forms the basis of this bachelor's paper. Påvel Snickares gränd is a centrally located place that has long been missing feature. The place is currently under reconstruction. With that the old Town Hall has been converted into a shopping mall the alley now works as an entrance to the mall. The new design of the site is planned to result in a town square with little vegetation. Our work has resulted in a design proposal with a related plant list, which stands in contrast to these plans.

In a theoretical part, we discuss the concept of *nature-like plantings*. We describe how they are composed and what kinds of plants to be used. We also review the difficulties plants face in urban environments. Through analysis of site we then create ourselves a picture of its particular circumstances. The aim is to create a place rich in vegetation and that has qualities all of the year. Therefore, we worked with *nature-like plantings* as a concept. The emphasis is on inserting many different kinds of plants, all adapted for the site habitat, which is an urban shady climate. Choice of plants and plant composition is inspired much by Susanna Widlundhs book *Den Naturlika Trädgården* but also by Henk Gerritsen and Piet Oudolf, both big names in the subject.

Introduktion

Påvel Snickares gränd, en tvärgata till den del av Svartbäcksgatan som är gågata, har under en längre tid varit en bortglömd del av centrala Uppsala. Gränden har gränsat till ett tomt rådhus och har inte haft några värden som inbjuder till vistelse. En upprustning av Rådhuset med en ny galleria har gett platsen nytt fokus och en ny funktion. Gallerian har utformats med en entré ut mot gränden och med en stor glasfasad. Detta gör att man inifrån huset har utsikt ner mot gränden. I och med att platsen är mycket centralt belägen och allmänt tillgänglig ligger det i Uppsalainvånarnas och besökarnas intresse att platsen får en god utformning. För oss som bor i Uppsala är platsen väldigt intressant, ty det är en plats vi passerar ofta. Med den nya funktionen och gallerians entré ut mot gränden ser vi möjligheter i att kunna lyfta platsen och göra den värd ett besök i sig. Därför valde vi att i ett kandidatarbete ta fram en ny gestaltning för Påvel Snickares gränd.

Uppsala, liksom många andra städer, genomgår ständigt förändringar. Därför lockades vi av tanken att kunna vara en del i arbetet att låta förändringar innebära förbättringar av städerna. Vi vet att många städer lider brist på vegetation och grönska. Detta gäller främst städernas centrala delar. Uppsala saknar denna växtlighet och vår inriktning i gestaltningen blev därför att föra in rikligt med vegetation. Förhoppningsvis kommer vårt arbete med Påvel Snickares gränd i Uppsala kunna inspirera och rikta in fler städer på en ny bana mot grönare centrum. Därmed utgörs en stor del av undersökningen av att finna växter som klarar sig bra i stadens hårda och skuggiga klimat.

Vi har valt att föra in mycket vegetation i staden på grund av rekreativa och hälsofrämjande funktioner för invånarna. Forskning visar att vistelse i naturen ger vila och återhämtning samt ger positiva upplevelser (Sjöman och Lagerström 2007, s. 2; Naturvårdsverket 2006). Tillgång till natur leder även till mindre stress och en ökad kreativitet på arbetsplatser, vilket är väldigt väsentligt i detta fall med tanke på platsens centrala läge (Naturvårdsverket 2006).

Precis som Sjöman och Lagerström (2007, s 2.) menar har kunskapsutvecklingen för växtanvändningen i stadens hårdgjorda miljöer främst fokuserat på att finna tekniska lösningar för bättre växtbäddar, detta för att ge plats för större rotvolym och för en bättre vattentillgång. I vår undersökning och gestaltning har vi därför endast fokuserat på ett noggrant val av växter. Detta för att visa att grönskan än idag har rätt att tilldelas utrymme i staden. Förhoppningsvis kommer vårt förslag att inspirera fler landskapsarkitekter till att inte vara alltför försiktiga när det kommer till användningen av växter i staden.

Bakgrund

Uppsalas medeltidsstruktur, karaktäriserad av brist på vegetation, är sedan länge borta. Bristen på vegetation fått leva kvar för länge. Det är inte svårt att urskilja att stora delar av centrala Uppsala idag är hårdgjord yta och saknar inslag av grönska. Det är framförallt påtagligt längs med gågatan och Stora torget, där det nästan inte finns ett träd.

De förändringar som sker i Uppsala resulterar gång på gång i ytterligare hårdgjorda miljöer. Ett tydligt exempel på det är de omgjorda delarna av Dragarbrunnsgatan. Ytor som skulle kunna inrymma generösa planteringsbäddar domineras istället av hårda ytor i form av betongplattor. De få planteringar som finns innefattar bland annat några enstaka magnolior.

Stora torget är också kalt. Några fasta planteringar finns inte alls. Sommartid brukar torget prydas med ett fåtal urnor med sommarblommor. I år (2012) har dessa utökats och ett antal körsbärsträd i större krukor har placerats ut på torget. Detta visar att det finns ett intresse för en utökad växtlighet inom staden.

Påvel Snickares gränd är vid tiden för vårt arbete under ombyggnad. Enligt planer som Byrån för Arkitektur och Urbanism (2007) utarbetat kommer gränden få ett utseende likt resten av Uppsalas centrala delar. Gränden illustreras i planerna med endast fem träd. Enligt de perspektiv som finns illustrerade, kommer träden att placeras direkt i den hårdgjorda plattläggningen.

Det finns städer som arbetar på ett annat sätt när det gäller användningen av vegetation i staden. Vid ett besök i Sävsjö var intrycket av staden ett helt annat. I de centrala delarna fanns större planteringar med flera arter. Träd stod inte ensamma i en trädgrop utan marken under träden hade istället fyllts med flera sorters perenner. Större utrymme hade givits för planteringarna. Detta bidrog till en synlig grönska i staden. Vid ett möte med Sävsjös stadsträdgårdsmästare Stefan Lagerqvist¹ menar han att samplanterade ytor både är enklare att sköta och att anlägga samt att de dessutom innebär en mer ekologisk självgående lösning. Vidare pekade han på det ökade estetiska värdet som en större sammanhängande, grönskande yta skänker.

¹ Stefan Lagerqvist (Stadsträdgårdsmästare, Sävsjö Kommun) samtal med Diana Holmbom den 8 september 2011.

Syfte och frågeställning

Huvudsyftet var att ta fram ett gestaltungsförslag till Påvel Snickares gränd. I gestaltningen fokuserade vi på att ge gränden nytt liv med en frodig växtlighet året om. Därför ville vi lägga vikt vid växtval och växtkomposition. Med den speciella ståndort som platsen innehar var det utmanande att finna växter som fungerar på platsen. Med en rik växtlighet försökte vi väga upp den annars växtfattiga omgivningen och ge platsen en egen karaktär. Likt det nya Rådhuset ska Påvel Snickares gränd bli en upplevelse i sig att besöka. Huvudsyftet skulle därför kunna formuleras som en fråga:

- » Kan vi göra ett skugganpassat gestaltungsförslag för Påvel Snickares gränd, med betoning på växtval och -komposition?

Begreppsprecisering

Gågatan: När vi i det här arbetet har skrivit *gågatan* syftar vi på den del av Svartbäcksgatan som sträcker sig mellan S:t Olofsgatan och Bangårdsgatan. Benämningen *gågatan* används av Uppsalaborna.

Naturlik: När det står *naturlik* syftar vi på en plantering som hämtar sin inspiration från naturen när det gäller komposition och växtval. Till skillnad från ordnade planteringar där låga växter står i framkant och höga i bakkant har den naturlika planteringen en mer varierande komposition. Preciseringsen kommer ifrån kontentan av Susanna Widlundhs *Den naturlika trädgården* (2010).

Avgränsningar

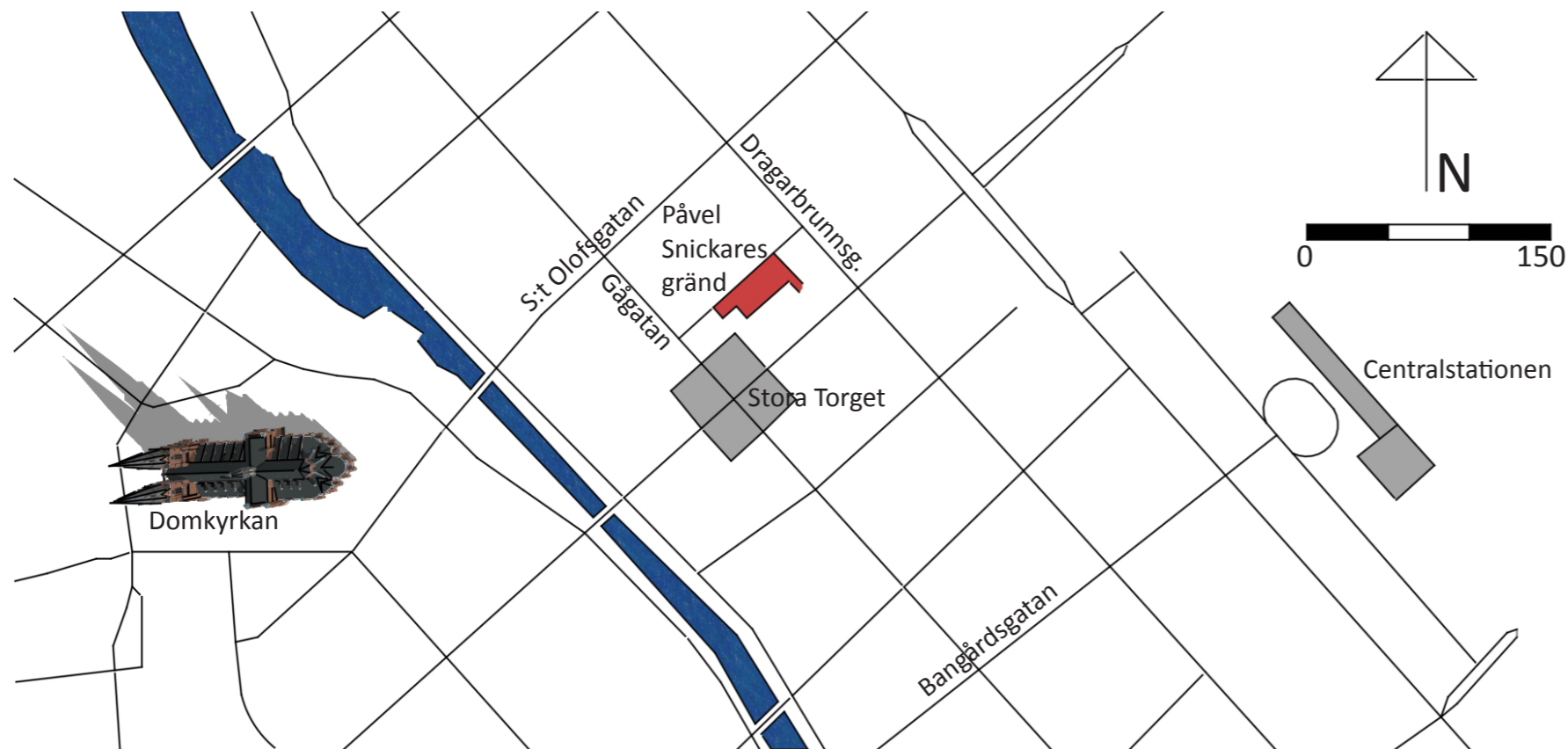
Vi begränsade oss vid en gestaltning av platsen och en beskrivning av arbetsprocessen. I gestaltungsarbetet begränsade vi oss vid växtvalet och övergripande disposition. En teknisk lösning av platsen skulle falla in under ett eget utvecklat arbete. Gestaltningen begränsades inte av någon budget. Området som gestaltningen begränsades till är Påvel Snickares gränd, platsen framför Rådhusgallerian. Vår utformning berörde inte den del av gränden som bilar färdas på.

Platsbeskrivning

Påvel Snickares gränd är centralt belägen i Uppsala. Den sträcker sig mellan gågatan till Dragarbrunnsgatan. Gågatan är Uppsalas främsta affärsgata, vilket får till följd att många människor passerar den dagligen. Gränden omgärdas av kontorsbyggnader, varav en har garageport i bottenplanet. Åt söder omgärdas den av en galleria med glasfasad. Samtliga byggnader har portar som vetter mot gränden.

Metod

Arbetet består av en inledande analyseringsdel, följd av en litteraturstudiedel och en gestaltningsdel. Inventering och analys skedde genom besök på platsen. Därvid fick vi djupare kunskap om platsens möjligheter och behov med avseende på hur platsen skulle kunna förbättras. Litteraturstudier skedde med fokus på val av växter som kunde vara lämpliga för platsen och hur dessa kan komponeras för att ge ett naturligt inslag i staden. Gestaltningen redovisades med illustrationsplaner och tyngdpunkten låg vid växtvalet som skulle vara ståndortsanpassat och årtdynamiskt. Med årtdynamiskt menas att varje årstid ska erbjuda något attraktivt för betraktaren.

Den röda markeringen visar Påvel Snickares läge i Uppsala. Illustration: Författarna 2012

Analysmetoder

Eftersom Påvel Snickares gränd är liten och i skrivande stund under ombyggnad gav det oss få analysmetoder att välja bland. Platsen är nu en byggarbetsplats och därför kunde vi inte iaktta hur människor rör sig och utnyttjar platsen. Vi valde att fokusera på en så kallad SWOT-analys, en skuggstudie och platsobservationer inspirerade av Lynchs (1960) teorier.

SWOT-analys

SWOT står för Strengths, Weaknesses, Opportunities and Threats. De frågor vi byggde analysen på var:

- » Vilka **styrkor** att värna och förstärka finns på platsen?
- » Vilka **svagheter** finns på platsen?
- » Vilka **möjligheter** finns det att utnyttja på platsen?
- » Vilka yttre **hot** finns mot platsen?

Platsobservationer

Genom besök på platsen och i områdets närhet utfördes observationer. Platsen besöktes vid tre tillfällen: för- och eftermiddag 2012-04-02 samt mitt på dagen 2012-04-03. Under varje tillfälle observerades platsen under 30 minuter. På plats studerade vi möjliga rörelsemönster genom att notera

entréer till hus. Vi iakttog vilken sorts rörelse som skedde över platsen: fotgängare, cyklister och biltrafik. Mängden vegetation inventerades. Husens fasader granskades och hur dessa påverkade platsen.

Skuggstudie

För vårt fortsatta arbete och med den inriktning vi valt – att finna ståndortsanpassade växter – var det viktigt att ta reda på mer eller mindre exakt hur skuggig Påvel Snickares gränd är och om den blir solbelyst. Vi tog därför kontakt med Uppsala kommun för att få tag på underlag. Johan Olofsson på Uppsala kommuns kontor för samhällsutveckling skickade CAD-ritningar och uppgifter om fasad- och takhöjder för kvarteret runt Påvel Snickares gränd. De uppgifter kommunen har angående husens höjd laserskannades 2007 och är långt ifrån exakta. Vi utgick ändå ifrån informationen i detta material när vi konstruerade modeller för våra skuggstudier. Vissa hushöjder justerades utifrån vad vi bedömde som mer korrekt när vi besökte platsen och studerade omgivningarna. I våra modeller gjordes dock alla tak platta och vi tog inte vidare hänsyn till deras egentliga utseende. Därför kan inte skuggstudien i något avseende ses som särskilt exakt eller helt korrekt, men vi bedömde den vara tillräcklig för detta arbete. Vi valde ut tre representativa datum att visa med hjälp av figurer skapade i datorprogrammet Google Sketch Up. Dessa representerar den ljusa delen av året. Den 20 mars valdes för att det är då vårdagjämningen infaller. 21 juni är det sommarstånd på norra halvklotet och det är därför relevant att visa i skuggdiagrammet. Eftersom höstdagjämningen infaller i slutet av september och skuggförhållandena liknar dem vid vårdagjämningen valdes detta datum bort. Istället valdes ett datum som motsvarar en representativ sensommar, 14 augusti. Varje datum visar vi vid tre olika tidpunkter; en på morgonen, en mitt på dagen och den sista på eftermiddagen.

Insamlingsmetoder

För att möjliggöra en gestaltning av Påvel Snickares gränd samlades fakta in genom studier av litteratur rörande platsens läge i staden.

Litteratursökning

I SLU:s databas Epsilon sökte vi efter arbeten som behandlat liknande ämnen. Sökorden som användes var växt, skugga och urban. Vi fann ett examensarbete vilket särskilt intresserade oss:

- » Klevje, L. (2008). Grönskande innerstadsgård – Ståndortsanpassat växtval för skugga. Alnarp: Sveriges lantbruksuniversitet.

Genom att ta del av dess referenslista kunde vi finna relevant litteratur. Den huvudlitteratur vi fann var:

- » Elg, R & Ericsson, T. (2006). *Perenner för de skuggiga växtplatserna*. Trädgård-Fritid nr 119. Uppsala: Sveriges Lantbruksuniversitet.
- » Lagerström, T & Sjöman, H. (2007). *Stadens hårdgjorda miljöer som växtplats*. Gröna Fakta nr 5. Alnarp: Movium.

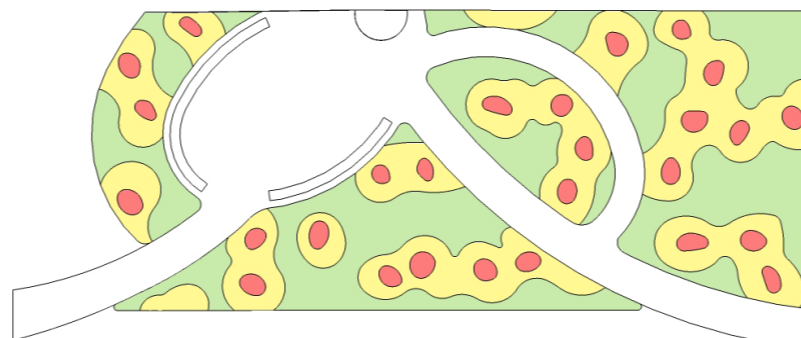
Vi besökte stadsbiblioteket i Uppsala för att ytterligare söka efter intressant och inspirerande litteratur. Där fann vi vad som kom att bli en av våra viktigaste referenser när det gäller växtgestaltningen: *Den naturliga trädgården* av Susanna Widlundh (2010). Boken behandlar de naturliga planteringarnas uppbyggnad på ett kreativt och tydligt sätt. Susanna Widlundh är frilansande trädgårdsskribent och har skrivit för ett flertal trädgårdstidningar. Hon har dessutom skrivit flera trädgårdsböcker.

Den kreativa processen

Det underlag vi fått ifrån Uppsala kommun använde vi för vårt fortsatta arbete med gestaltningen. Utifrån de analyser och det kartmaterial vi utarbetat började vi att för hand skissa på enkla utformningar av platsen. De rörelsemönster vi studerat var till stor hjälp. Utifrån dessa kunde vi rita upp gestaltningens övergripande struktur. Resultatet från skuggstudien gav oss kunskap om var och när det förekom mest sol. Därmed kunde vi se att det var mest lämpligt att placera sittplatser i ett läge som skulle ge några timmars eftermiddagssol. Skuggstudien gav oss även kunskap om hur skuggig platsen är. Denna kunskap var nödvändig då vi så småningom kom till valet av växter att använda i gestaltningen.

När vi blev nöjda med strukturen vi skissat upp för hand gick vi vidare genom att rita in den i Google Sketch Up. Nästa steg var att fylla gestaltningen med grönska genom att tillföra växter. Växterna som vi hade studerat utgjorde det material som vi använde oss av. Med utgångspunkt från den litteratur vi läst började vi sedan att forma och komponera våra planeringar. Vi skissade upp en mall över hur uppbyggnaden skulle se ut. Var vi skulle ha högre och lägre partier resulterade i något som liknade en topografisk karta. Höjderna angavs på kartan med tre färger, en för höga, en för mellanhöga och en för låga. Med hjälp av kartan och de kunskaper vi fått om växternas årscykel kunde vi sedan finna varje växt skulle placeras.

Vi utgick från den grund som vi hade ritat upp i Google SketchUp. Från denna framställde vi de illustrerade planerna och perspektiven, vilka bearbetades vidare i datorprogrammet Adobe Photoshop.

Metoden vi använde oss av där de olika färgerna visar höjderna, från låga marktäckare (grön) till mellanhöga (gul) och slutligen högst (röd).
Illustration: Författarna 2012

Teori

För skapandet av en både estetisk och en över tiden hållbar gestaltning krävdes det bakomliggande kunskaper. I detta avsnitt redovisas allmän kunskap om staden som ståndort, om den skuggiga växtplatsen och om växtkomposition vid de naturliga planteringarna.

Staden som ståndort

De hårdgjorda miljöerna i städerna ställer särskilda krav och en djup förståelse för vilka växter som är lämpliga att använda.

En varierad växtlighet i staden kan vara en strategisk fördel när det gäller att förebygga riskerna som finns med allvarliga växtsjukdomar. Idag kan vi se tillbaka på den förstörelse almsjukan förde med sig. Almen var och är fortfarande ett av de vanligaste stadsträden. Efter sjukdomens framfart saknas det i dag i många gatu- och parkrum stora volymgivande träd (Sjöman och Lagerström 2007, s. 2). Om en liknande sjukdom slår till i framtiden är en rik variation av arter till stor fördel när det gäller att bevara växtstrukturen i staden. För att skapa unika miljöer i städerna kan en mer varierad växtanvändning med större mångfald vara till hjälp för att hindra upprepning i urbana miljöer.

Staden som ståndort ställer speciella och ibland hårda krav på växterna som skall växa där (Sjöman och Lagerström 2007, s. 3). En viktig faktor att ta hänsyn till när man väljer växter för stadsplanteringar i mer centrala delar är att temperaturen skiljer sig åt jämfört med den i naturen.

Den stora andelen hårdgjorda ytor i våra städer gör att luften värms upp mer än vad som är fallet i deras omland. Ett mått på detta är medeltemperaturen i juli. Den är i Sydsverige ca 17 grader. I urban miljö kan julimedeltemperaturen vara flera grader högre (Bengtsson 1998, s. 24).

Detta gör att mer exotiska växter som vanligtvis inte klarar av att växa i det svenska klimatet kan klara sig i vissa urbana miljöer.

Markförhållanden är en annan faktor att ta speciell hänsyn till i urbana planteringar. Det är bland annat viktigt för trädens invintring att planteringsbäddarna är tillräckligt dränerade (Bengtsson 1998, s. 24). Oftast är det dock utrymmet för rötterna som är problemet. Planteringsgroparna är för små och syre kan inte nå ner till rötterna i den utsträckning som skulle behövas (Sjöman och Lagerström 2007, s. 4).

Urbana jordar påverkas ofta negativt av olika sorters föroreningar. Färg, betong och salt från snöbekämpning är alla mer eller mindre vanligt förekommande i stadens växtbäddar.

Saltet (NaCl) som används för att smälta snö och is påverkar växterna genom att kloridjonerna (Cl-) verkar förgiftande. Natriumjonerna (Na+) påverkar ståndorten genom att förstöra strukturen i aggregerade jordar (lerjordar) vilket gör att de blir kompakta och syrefattiga (Sjöman och Lagerström 2007, s. 5).

Den skuggiga växtplatsen

En skuggig växtplats kan vara antingen torr eller fuktig. Eftersom få växter klarar av en torr och skuggig plats har vi i vår undersökning valt att fokusera på en mer normal eller fuktig växtplats. Detta för att kunna uppnå det frodiga gestaltungsförslag vi önskar. Generellt sett är mörkgröna, tunna och stora blad typiskt för växter som är anpassade till skuggiga och fuktiga förhållanden (Elg och Ericsson 2006).

Den skuggiga platsen kan innebära ett stort problem för växterna menar Elg och Ericsson (2006). Detta eftersom energin i solljuset behövs för att driva alla växtens livsprocesser. Vidare beskriver de att de växter som lever under skuggiga förhållanden på olika sätt har anpassat sig fysiologiskt. Genom att växa långsamt minskar växtens behov av energi, vilket är en egenskap som är utmärkande för alla skuggtåliga växter. Ett annat sätt för växter att spara på energi är att behålla bladen året om. På detta sätt kan de vintergröna växterna utnyttja solens ljus tidigt på våren redan innan träden fått sina löv och försätter de vintergröna växterna i skugga. De vintergröna växterna har tjocka och läderartade blad. Detta eftersom det krävs kraftiga cellväggar som skydd mot vinterns kyla och temperaturskiftningar. På en torr plats kan skydd mot avdunstning vara nödvändigt. I dessa fall kan bladen vara försedda med ett vaxlager eller täckta av hår. På en fuktig plats behövs inte dessa skydd. Där är växternas blad istället stora och tunna för att

så effektivt som möjligt kunna fånga solens strålar. Detta medför att bladen kan vara känsliga både för stark sol och blåst (Elg och Ericsson 2006).

Naturlika planteringar

Susanna Widlundh beskriver i sin bok (Widlundh 2010) att vid naturlika planteringars uppbyggnad är inspirationen hämtad direkt från naturen. Det gäller färgval, formval, uppbyggnad och den naturliga årscykel som återfinns i det vilda. På samma sätt som naturen är attraktiv året om eftersträvas just det vid anläggandet av naturlika planteringar. På ett enkelt sätt kan det skapas genom en blandning av vintergröna buskar, gräs och ormbunkar (Widlundh 2010, s. 23).

Den *Holländska vågens* formspråk uppkom genom bland andra den holländske trädgårdsdesignern Piet Oudolfs samt författaren och trädgårdsdesignern Henk Gerritsens arbete (Widlundh 2010, s. 23). I formspråket ligger mycket av tyngdpunkten på planteringarnas livscykel. Exempelvis eftersträvas en vacker start på vårkanten med hjälp av tidigblommande perenner och lökväxter. Så småningom när de blommat över och deras bladverk vissnat kommer andra perenner som är senare i starten och täcker över de redan vissna bladen. Planteringar når vanligtvis sin största prakt under sensommar och höst. Under vintertid pryds de naturlika trädgårdarna av intorkade fröställningar som fått stå kvar efter blomning. På detta sätt sköter de naturlika planteringarna sig så gott som själva, vilket resulterar i ett mycket litet underhållsbehov (Widlundh 2010, s. 23, 26).

Vid uppbyggnad av naturlika planteringar är det viktigt att undvika de klassiska mönstren. Framförallt är det färg och form på blad som har betydelse och inte blomprakt, som tonvikten läggs på i många andra fall. Det gäller att uppnå harmoni mellan de olika formerna. Det får varken vara för spretigt eller för enformigt för att lyckas med en intressant plantering. Det måste finnas en variation mellan marktäckande, låga, högre och mer upprätta växter i form av perenner, buskar eller träd (Widlundh 2010, s. 37).

Med utgångspunkt från bladets former och färger tenderar de naturlika planteringarna att gå mot en mer nedtonad färgskala jämfört med klassiska planteringar. Detta innebär inte att de är färglösa utan snarare att de har ett begränsat antal färger. Färger som ofta återfinns hos blommor i naturlika planteringar är blekrosa, purpur, djuplila, blått, blekgult, silvertoner och vitt. Vitt får spela den stora rollen att binda samman och framhäva andra färger. Även färgtoner av brunt och brons återses om hösten i form av visset gräs, vissna fröställningar och plymer (Widlundh 2010, s. 39).

För att skapa spännande kompositioner är det fördelaktigt att låta bladets textur avgöra växtvalet. Framförallt för skuggiga lägen finns en stor variation av perenner med framträdande blad. Det går att variera med blad som är matta eller blanka, ludna eller vaxartade

och även släta eller buckliga. Ett bra val för den skuggiga platsen kan vara funkior. De finns i många olika sorter (Widlundh 2010, s. 39).

Genom att låta växter återkomma på spridda platser i planteringen kan den önskvärda känslan av rytm och enhetlighet skapas. Upprepningen bör ske med ett antal växter som håller sig vackra en stor del av året och som även utmärker sig på något sätt. Det kan vara i färg eller i form. Sådana växter ger karaktär åt planteringen samtidigt som de bidrar med en kontinuitet. Med fördel går det att välja en växt som är vintergrön och låta den upprepas i planteringen då den även vintertid fyller en funktion. Önskas samma känsla genom hela trädgården kan de utvalda växterna upprepas i en större utsträckning (Widlundh 2010, s. 41).

Är planteringen belägen med en tydlig bakgrund så som en husvägg, ett staket eller en häck bör den annars klassiska kompositionen med de högsta växterna längst bak och sedan i fallande höjd framåt undvikas. Risker är annars att utseendet blir

Piet Oudolf har bland annat gjort växtdesignen för High Line Park i New York. Foto: Flickr.com med Creative Commons-licens, användare: Librarygroover

formellt och inte får den naturlika karaktär som eftersträvas. Istället bör höga och gärna glesa växter på utvalda ställen placeras framför lägre växter (Widlundh 2010, s. 41).

Låga växter har framförallt till uppgift att fylla ut och binda samman planteringarna. Ett bra exempel i detta sammanhang är nävor av olika slag. Bladverket täcker marken tidigt på säsongen och flera sorter blommor redan innan många högvuxna perenner kommit upp ordentligt. I naturlika sammanhang används ofta de låga perenner som har bäst marktäckande egenskaper. De får gärna ha ett generöst och kuddformigt växtsätt vilket ger intrycket av att de ”rinner över kanterna” och skapar på så sätt en mer naturlig känsla (Widlundh 2010, s. 42).

Resultat

I denna del presenteras först resultaten av de analyser vi gjorde i förarbetet. Därefter följer en genomgång av de växtval vi gjort. Slutligen presenteras gestaltungsförslaget i text och illustrationer.

SWOT-analys

Under arbetets gång besökte vi platsen upprepade gånger. Våra observationer av platsen diskuterade vi sinsemellan för att komma fram till att den besatt dessa egenskaper:

Styrkor

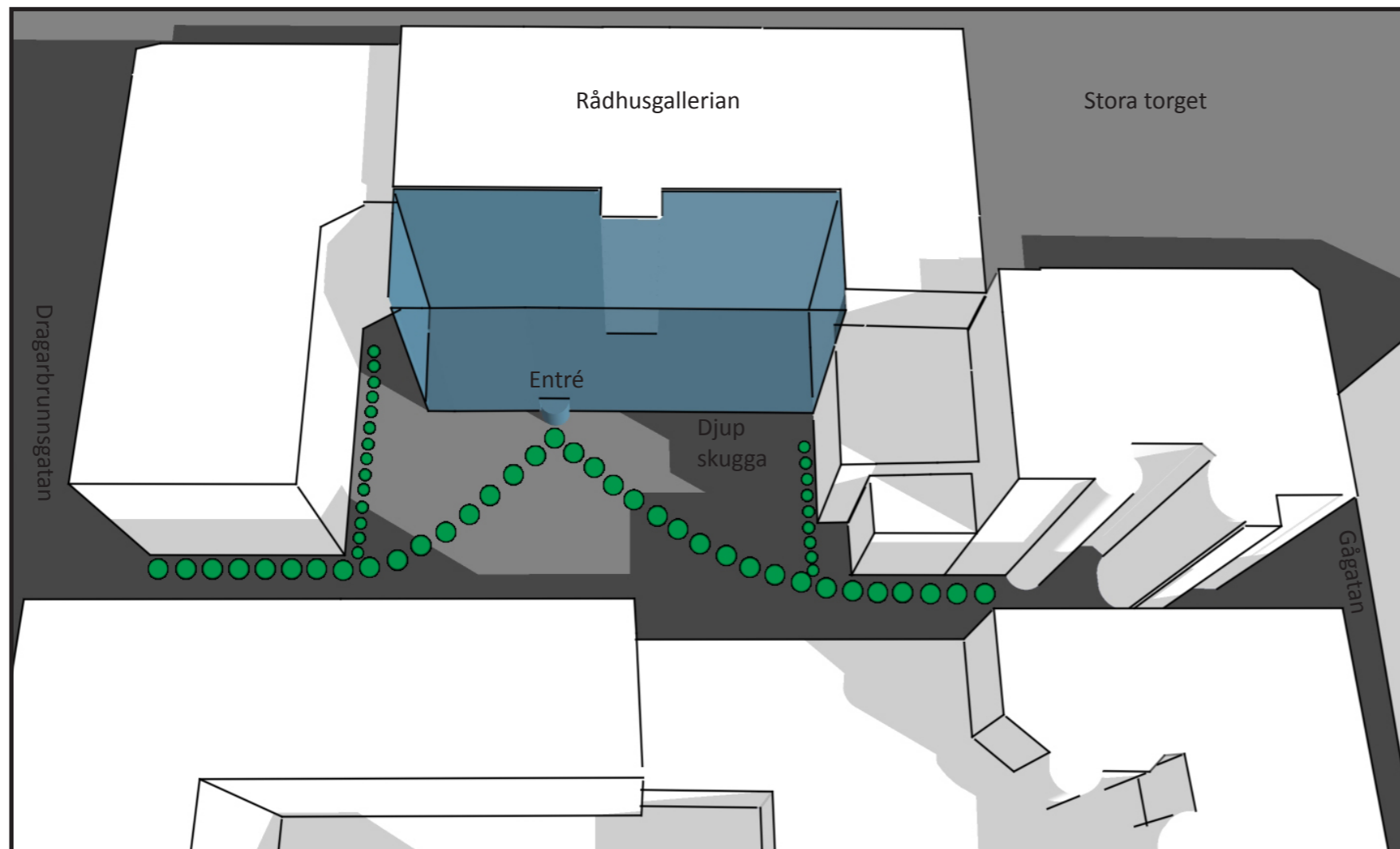
Platsen är intim och grändens trånga entréer skapar en ombonad känsla. Platsen kan både upplevas och överblickas inifrån gallerian. Den är centralt belägen.

Svagheter

Gränden är större delen av dagen och året inte solbelyst. Det kan leda till att den inte är lockande att vistas på. Entréerna till gränden är inte tillräckligt inbjudande. Det skapas därför inget intresse för att utforska platsen vidare. Den nordvästra husväggen kantas av garageportar och har få inbjudande målpunkter. På det stora hela inger platsen en känsla av att vara en bortglömd baksida.

Möjligheter

Platsen saknar idag en definierad funktion, vilket skapar möjlighet till en rad olika utformningar. Platsen kommer att upplevas när man befinner sig i själva gränden, men också när man befinner sig i gallerian. Detta ger ytterligare designmöjligheter. Eftersom grändens entréer idag inte är inbjudande finns möjlighet att göra dessa med intresseväckande för att locka till att vidare utforska gränden.

Grön prickning visar stråk. Stråkets användning markeras i måktighet. Illustration: Författarna 2012

Hot

I och med platsens centrala läge är den helt eller delvis utsatt för betydande slitage. Läget gör att det finns ökad risk för vandalism. God design till trots så riskerar det skuggiga läget att göra den mindre välbesökt.

Platsobservationer

Närheten till gågatan och Stora torget gör att många av stadens invånare och besökare rör sig i platsens omgivning. Entréerna till gränden utgörs av två smala passager. Vid entrén mot Dragarbrunnsgatan tillåts motortrafik, då gränden fungerar som en inmatningsgata till de garage som är belägna i grändens västra del.

Det största rörelsemönstret vi kunde observera på platsen är till och från Rådhusgallerians nya entré, vilket är utmärkt med den gröna prickningen på kartan. Människor rör sig både från gågatan och Dragarbrunnsgatan in mot gallerian. Portar finns belägna längs husfasaderna i nordost och sydväst. Dessa måste tas hänsyn till i gestaltningen, så att de är fortsatt tillgängliga. Människoflödet är dock mindre frekvent till dessa än till gallerian.

Inifrån gallerian ges god överblick över platsen. Reflektioner i gallerians glasfasad påverkar gränden så att den upplevs som aningen ljusare än vad det direkta ljuset erbjuder.

Växtligheten på platsen utgörs av två formklippta lindar. De ser ut att ha knappt med rotutrymme och är ungefär fyra meter höga.

Skuggstudie

Skuggstudiens resultat redovisas på följande sida. Figuren visar mängden skugga för den angivna tiden. Nedan följer en kort sammanfattning av de resultat vi kunde studera med hjälp av figuren.

20 mars

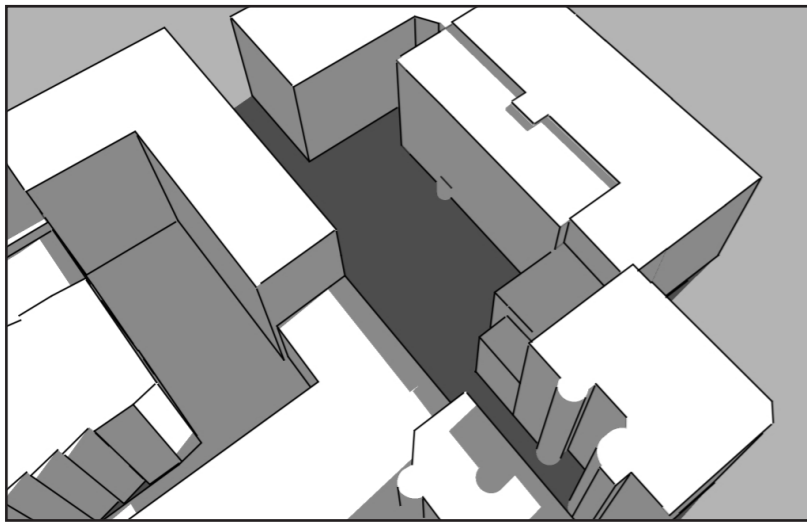
Som framkommer av figuren är då Påvel Snickares gränd i total skugga hela dagen.

21 juni

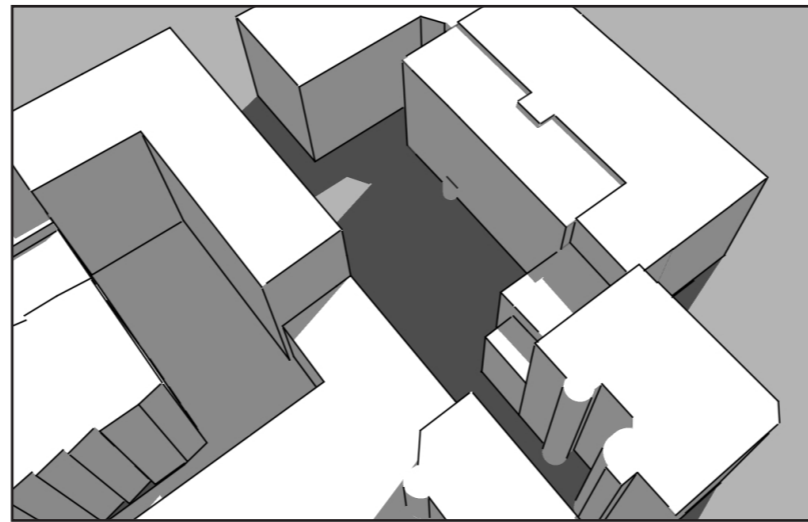
Som visas är en liten del av gränden solbelyst klockan nio. Vid middagstid är den norra halvan av gränden solbelyst. På eftermiddagen faller ljuset in över takåsarna och solbelyser entrén till rådhusgallerian och en stor del av gränden.

14 augusti

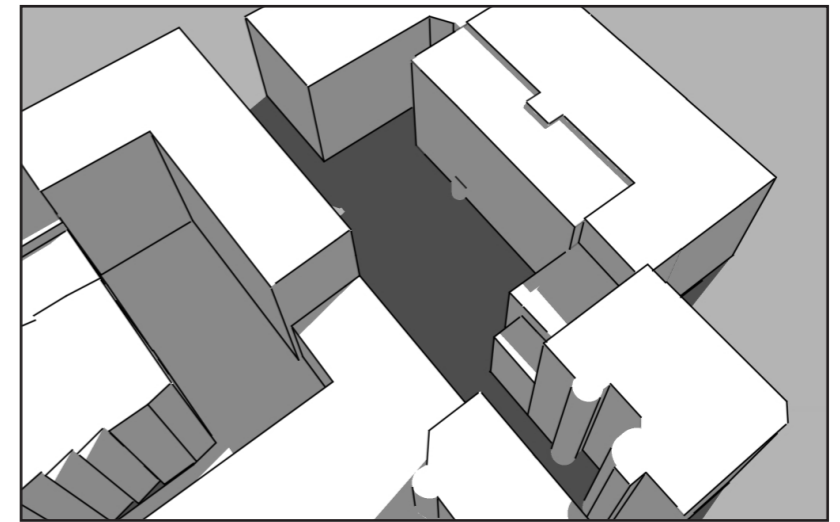
På detta datum är det skuggigare än sommarsolståndet, men eftermiddagssol faller fortfarande över entrén till gallerian och en del av den nordöstra gränden.

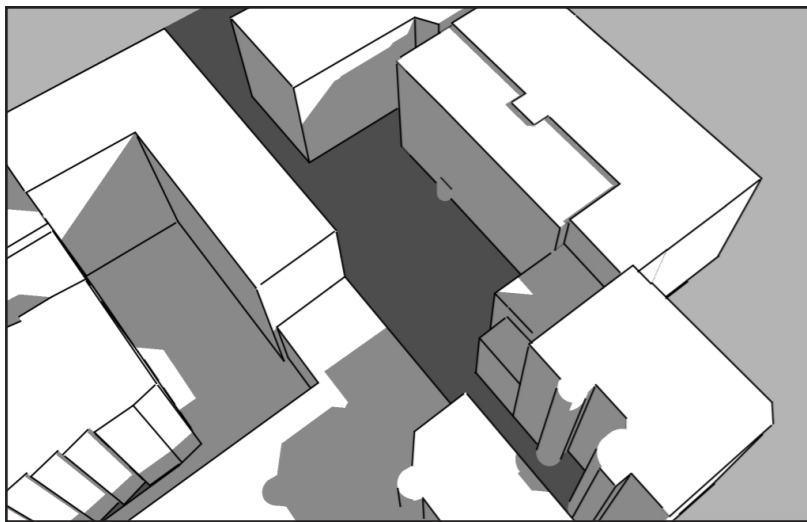
20 mars kl: 09.00

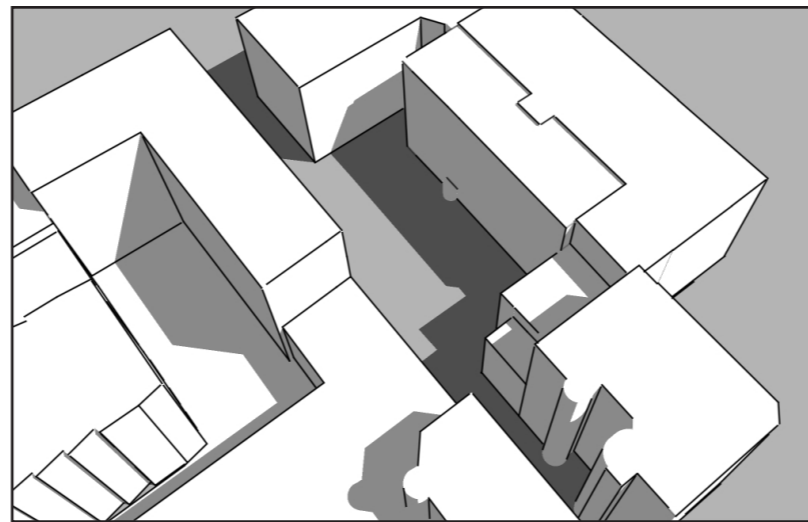
21 juni kl: 09.00

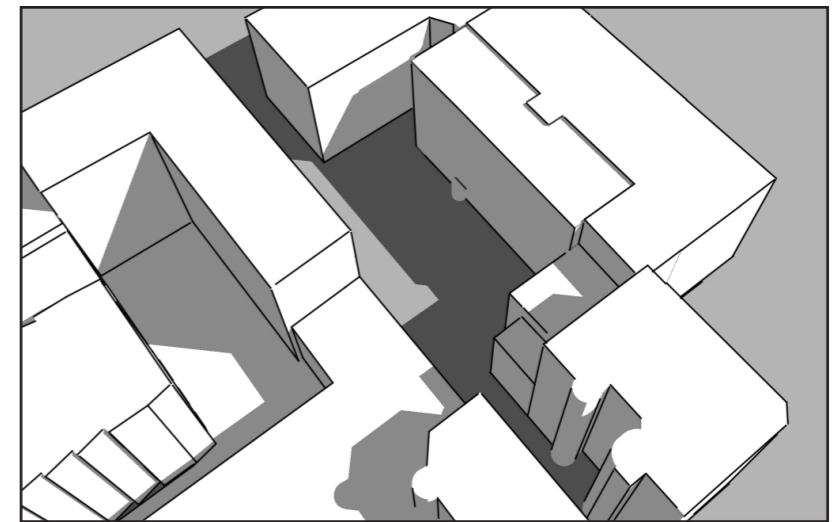
14 augusti kl: 09.00

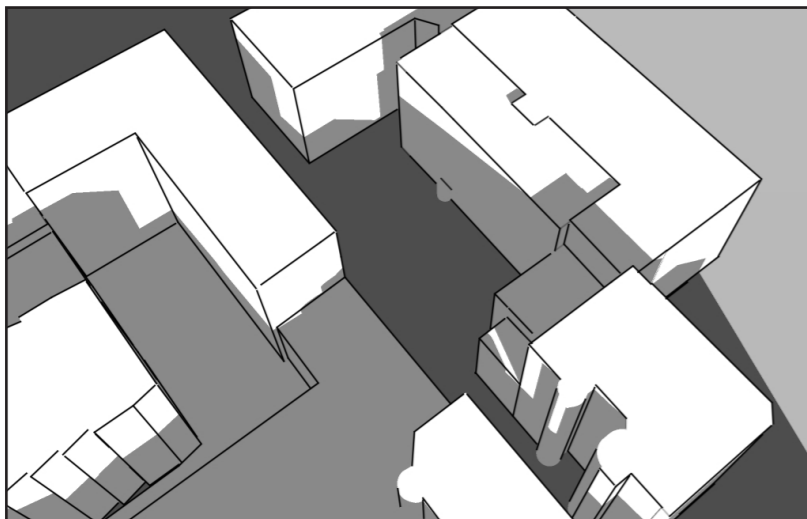
20 mars kl: 12.00

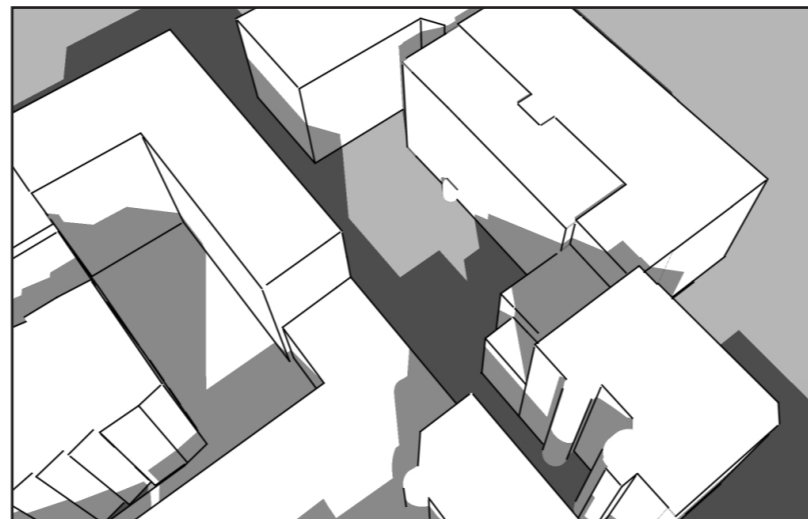
21 juni kl: 12.00

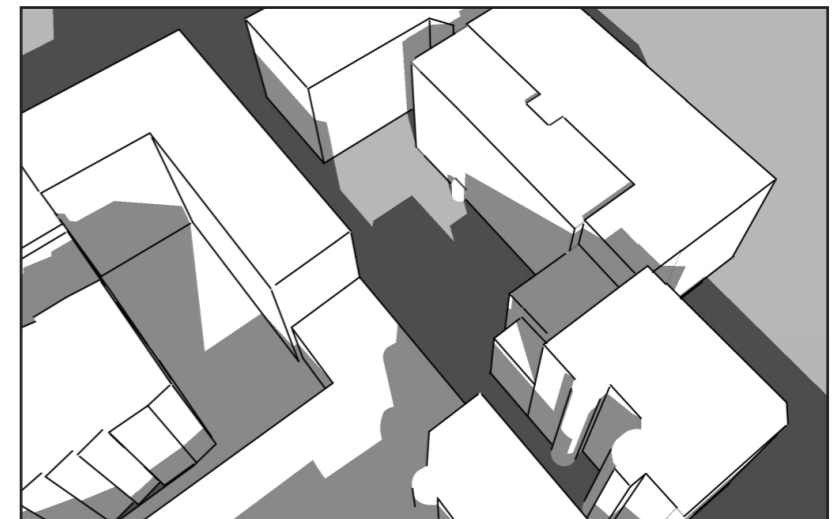
14 augusti kl: 12.00

20 mars kl: 16.00

21 juni kl: 16.00

14 augusti kl: 16.00

Samtliga illustrationer: Författarna 2012

Val av växter

Valet av växter till gestaltningen skedde med utgångspunkt i de texter vi läst. Växterna valdes för att vara anpassade till den skuggiga ståndorten. Med inriktning på att gestalta en frodig grönska är växterna även anpassade för en normal till fuktig jord. Eftersom staden är en krävande ståndort så har tåliga växter utan särskilda svåruppnåeliga krav valts. För att uppnå känslan av den naturliga planteringen återfinns det i växtvalet en variation av höjd, form och textur. Fokus har även legat på att få en så bra årodynamik som möjligt. Planteringarna bör alltså vara tilltalande året runt. De fakta som presenteras i följande lista är hämtade från *Perenner för de skuggiga växtplatserna* (Elg & Ericsson 2006) samt *Den naturliga trädgården* (Widlundh 2010, s. 39). Samtliga bilder är hämtade från *Flickr.com* med Creative Commons-licens, användarnamnet står under respektive bild.

Foto: Art Poskanzer

Träd och buskar

1. *Acer pensylvanicum* – Amerikansk strimlönn

Är en småvuxen lönn som tål skuggiga lägen bra. Till skillnad från den svenska lönnen har den en dekorativt randig stam i en olivgrön ton. Den blir cirka 6 meter och får en guldgul höstfärg.

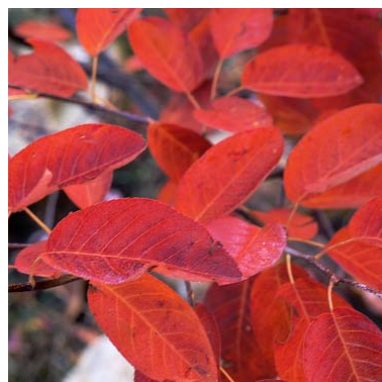

Foto: guille.querol

2. *Amelanchier lamarckii* – Prakhäggmispel

Är en skuggtålig och ofta flerstammig buske. Den blommar i vitt under maj och får senare på säsongen en röd höstfärg. Prakhäggmispeln blir 6-10 meter och har ett yvigt växtsätt.

Foto: basswulf

3. *Cornus sanguinea* 'Midwinter Fire' – Skogskornell

En buske vars grenar är kraftigt rödfärgade. Den röda färgen döljs när den är bladbeklädd, men syns tydligt på vintern när den tappat sina blad och andra växter har vissnat.

Foto: KurtQ

4. *Euonymus planipes* – Körsbärsbenved

Är en skuggtålig buske eller ett mindre träd. Den blir 2-4 meter hög. På hösten får den dekorativa röda frukter och höstfärgen går mot gulrött.

Foto: randihausken

5. *Hydrangea anomala* ssp. *petiolaris* – Klätterhortensia

Är en skuggtålig klättrväxt. Den får vita blommor i juni-juli. I denna gestaltning används den som marktäckare under häggen, vars stam den kan klättra upp längs med.

Foto: Anders Lennver

6. *Prunus padus* – Hägg

Häggen är ett skuggtåligt träd eller större buske. Det blommar med vita blommor på försommaren. I juli-augusti pryds trädet av små svarta frukter.

Foto: jclopezalmansa

7. *Taxus x media* 'Hillii' – Sort av idegran

En mindre sort av idegran. *Hillii* har ett tätt växtsätt och lämpar sig väl som häck eller formklippt element. Den saknar också de giftiga bär som annars kännetecknar idegranar.

Foto: Coastlander

Perenner

8. *Adiantum pedatum* – Frilandsadiantum

Är en ormbunke med svarta stjälkar. Den blir cirka 40 cm hög och här har den använts i grupper om flera plantor.

Foto: flora.cyclam

9. *Alchemilla mollis* – Jättedaggkäpa

Blir 30-50 cm hög och blommar i juni-augusti. De stora ljusgröna bladen samlar dagg. I gestaltningen har den placerats i grupper.

Foto: ugglemamma

10. *Anemona x hybrida* – Höstanemon

Är en tålig växt som blommar på hösten med vita eller rosa blommor och blir 80-150 cm hög. Den används som en uppstickare och i mindre grupper.

11. *Aquilegia vulgaris* – Akleja
Blommar i juni-juli och blir 60-90 cm hög. På hösten och vintern sitter dess fröställningar kvar, vilket ger en bidragande karaktär även när den inte blommar. Den har använts som uppstickare, fritt spridd över planteringen.

Foto: hepp

12. *Aruncus dioicus* – Plymspirea
Kan bli upp till 150 cm hög. De blommar i juni-juli med vita blommor. Den har använts i grupper för att skapa högre partier.

Foto: MeganEHansen

13. *Asarum europaeum* – Hasselört
Är en marktäckare med mörkgröna, städsegröna blad. Den blommar i maj. Blommorna är bruna och inte anmärkningsvärda. Den blir 10 cm hög och har använts för att täcka marken mellan högre växter.

Foto: HermannFalkner/sokol

14. *Asplenium scolopendrium* – Hjorttunga
Har glansiga, städsegröna blad och blir 30 cm hög. Den har här använts i grupper om flera plantor.

Foto: reflats de vert

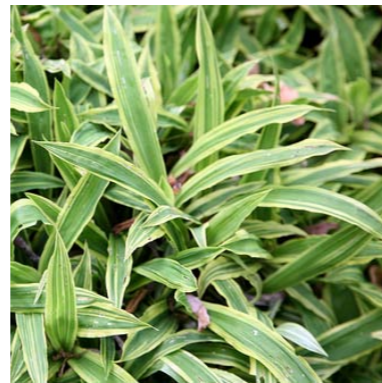
15. *Astilbe x arendsii* – Astilbe
Blir 40-120 cm hög och blommar i juli-augusti. På höst och vinter sitter vinterståndare kvar vilket tillför karaktär även när den inte blommar. Den har använts i grupper.

Foto: withrow

16. *Carex morrowii* – Japansk starr
Är ett smalbladigt, städsegrönt halvgräs. Det blir 30 cm högt och placerades i gestaltningen i grupper.

Foto: andreasbalzer

17. *Carex siderosticha* – Kinesisk kämpestarr
Är ett bredbladigt halvgräs som blommar i april-maj. Det blir 15 cm högt och har använts i grupper.

Foto: cliff1066™

18. *Digitalis purpurea* – Fingerborgsblomma
Är en tvåårig växt som lätt frösår sig. Därmed kan den dyka upp på olika ställen från år till år och på så sätt tillför den dynamik i planteringen. Den har därför använts för att fritt få sprida sig i planteringen. Fingerborgsblommor blommar i juli-augusti och blir 80-150 cm höga.

Foto: sualk61

19. *Dryopteris filix-mas* – Träjon
Träjon är en i Sverige vilt förekommande ormbunksväxt. Den är stationär och blir 75-100 cm. Dess särskilda bladverk bildar en kontrast till andra växter. Den har här placerats i grupper.

Foto: Anders Lennver

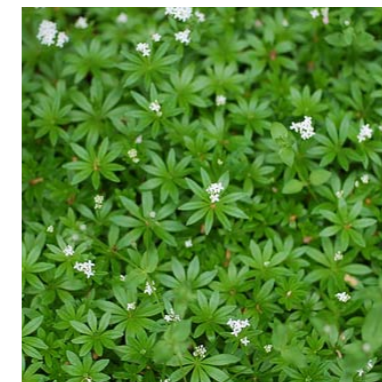
20. *Epimedium x perralchicum 'Frohnleiten'* – Taggig sockblomma
Blir ungefär 30 cm hög och har använts som en marktäckare. I skyddade lägen kan den vara städsegrön. Sockblommor blommar i maj-juni. Blommorna är gula, men ganska oansenliga.

Foto: Matt N Charlotte

21. *Galanthus elwesii* – Turkisk snödroppe
Likt andra snödroppar är den en lökväxt som blommar tidigt på säsongen. Blommorna är vita, men större än hos den inhemska snödroppen. Den har använts som uppstickare tidigt på säsongen innan andra växter hunnit komma igång.

Foto: Kew on Flickr

22. *Galium odoratum* – Myskmadra
Den blir 15 cm hög och får vita blommor i maj-juni. Den har god spridningsförmåga och har använts som marktäckare, för att sprida sig i hållrum mellan andra växter.

Foto: AmandaWalker

Foto: Flatbush Gardener

23. *Geranium macrorrhizum* – Flocknäva
Den blir 30 cm hög och sprider sig med rebor. Blommorna är rosa eller vita i juni-juli. Den har använts som marktäckande grupper.

Foto: Jjb@nalog

24. *Geranium phaeum* – Brunnäva
Denna växt valdes främst för dess förmåga att tåla djup skugga. Den blommar i maj-juni, med brun-violetta blommor. Den blir cirka 40 cm hög. Den har placerats i grupper om flera plantor.

Foto: J.G. in S.F.

25. *Helleborus foetidus* – Klockjulros
Är en vintergrön växt som blommar tidigt; i februari-april. Den har starkt flikade blad som bidrar med en speciell karaktär. Klockjulrosen frösår sig själv, vilket också bidrar med dynamik i planteringen. Den blir 30-50 cm hög.

Foto: jensm

26. *Hosta crispula* – Praktfunkia
Den blir cirka 40 cm hög och blommar i juli. Bladen är friskt gröna med vita kanter. Den har här använts i grupper och främst för sin friska grönska och förmåga att fylla ut.

Foto: andreasbalzer

27. *Hosta lancifolia* – Höstfunkia
Blir 20-40cm hög och blommar i juli-september med lilablå klockformade blommor. I denna gestaltning har den placerats i grupper om flera plantor.

Foto: jacki-dee

28. *Hosta sieboldiana* – Daggfunkia
Daggfunkian har större och rundare blad än praktfunkian. Den blommar i juli och blir 60-100 cm hög. Här har den använts på samma sätt som praktfunkian.

Foto: krissen

29. *Lilium martagon* 'Album' – Krollilja
Detta är en vitblommande krollilja som blommar i juli. Den blir 100-150 cm och här har den använts som en uppstickare. Fröstänglarna står också kvar på höst och vinter, vilket ger en bidragande karaktär utanför dess växtsäsong.

Foto: MeganEHansen

30. *Luzula nivea* – Silverfryle
Är ett gräs som blir 30 cm högt. Det blommar i april-juni med en silvrig vippa. Silverfryle har här placerats i grupper, men den frösprider sig lätt vilket gör att den kan dyka upp på andra platser i planteringen.

Foto: Bas Kers

31. *Luzula sylvatica* – Storfryle
Är ett städsegrönt gräs som blir 40 cm högt. I denna gestaltning har den använts i grupper, men den sprider sig också med frö vilket gör att den kan dyka upp på andra ställen i planteringen.

Foto: Hotels Paris Rive Gauche

32. *Pachysandra terminalis* – Skugggröna
Är en 20 cm hög, städsegrön växt. Den har använts som marktäckare för att sprida sig in i luckor mellan andra växter.

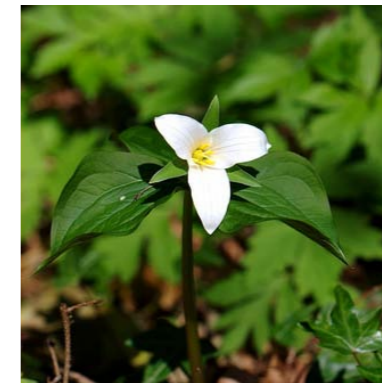

Foto: sean dreilinger

33. *Trillium grandiflorum* – Stortreblad
Denna växt blir 30 cm hög och blommar i maj-juni. Här har den använts i grupper.

Foto: ZeNeeceC

34. *Vinca minor* – Vintergröna
Vintergröna är en städsegrön marktäckare. Dess blommor är blåa och den blommar i maj-juni.

Program

Efter platsbesök och platsanalys utformades ett program:

- » Platsen ska inrymma rikligt med växtlighet.
- » Det ska finnas möjlighet till sittplatser i ett soligt läge.
- » Entrén till gallerian skall göras tillgänglig med gångstråk både från Svartbäcksgatan (gågatan) och Dragarbrunnsgatan.
- » Platsen skall vara tillgänglig och lättåtkomlig för alla.
- » Platsen skall utformas så att den är så slitagetålig som möjligt.
- » Platsen skall vara inbjudande och intresseväckande.

Konceptet

Då avsikten var att skapa en plats som var attraktiv året runt och som innehöll rikligt med grönska utgick vi ifrån begreppet naturlika planteringar. Vårt koncept var följaktligen den grönskande, naturlika planteringen. Inspirationen hämtades till stor del från Susanna Widlundhs bok *Den Naturlika Trädgården* (2010). Henk Gerritsens och Piet Oudolfs arbeten inspirerade oss också. Vårt mål var att skapa en grönskande, naturlig plats i modern tappning.

Gestaltningen

Att platsen passeras av många och därmed har en ganska hög grad av slitage styrde oss mycket vid gestaltningsskedet. Detta gällde både vid val av material och till form. Kantiga former resulterar ofta i att vara svårskötta och slitas i stor utsträckning. Därför valdes det kantiga formspråket bort. De mjukare formerna som vår gestaltning landade i var bland annat ett resultat av detta. Gångstråkens organiska former gör även att inte hela platsen synliggörs med en gång. Detta kan skapa intresse och locka in fler besökare.

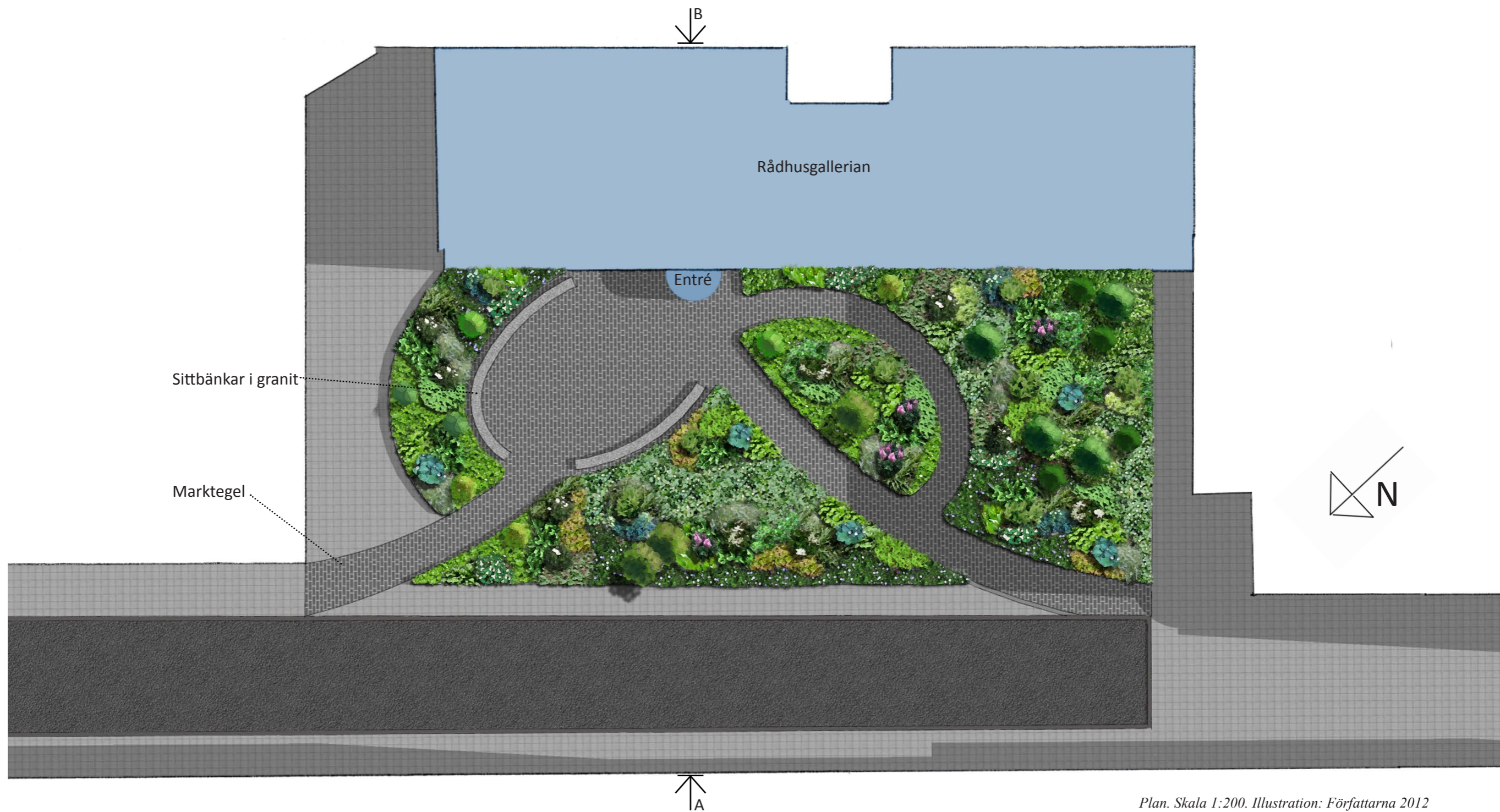
Växtbäddarna valde vi att höja upp 50cm. Detta var ett sätt att förbättra jorden genom att tillföra ett tjockt icke kompakterat lager av ny jord. De upphöjda bäddarna var även ett tillvägagångssätt för att minska risken att växterna skulle skadas, då det därmed skulle bli mindre inbjudande att beträda planteringarna. Dessutom tillför upphöjningen rumslighet och estetik. Med det menar vi att växtligheten kommer att upplevas som mäktigare än om den inte vore upphöjd. De runda formerna uppkom för att vi ville tona ner den kantighet som annars finns inom staden, med kvarterstrukturer och byggnader. Eftersom platsen går att betrakta från ovan tog vi det som en möjlighet att applicera en mer mönsterlik struktur. På det sättet skapas en intressant form att betrakta ovanifrån.

Den östra delen av gränden är delvis solbelyst. Därför placerades en större öppen yta med sittplatser där. Framför den ytan användes också ett lägre växtmaterial för att inte skugga sittplatsområdet.

Utformningsmässigt önskade vi samspela med den grönska som infördes. Därför valdes rustika material som cortenstål, mörkt marktegel och sitttytor i granit.

Sektion. Skala 1:200. Illustration: Författarna 2012

Plan. Skala 1:200. Illustration: Författarna 2012

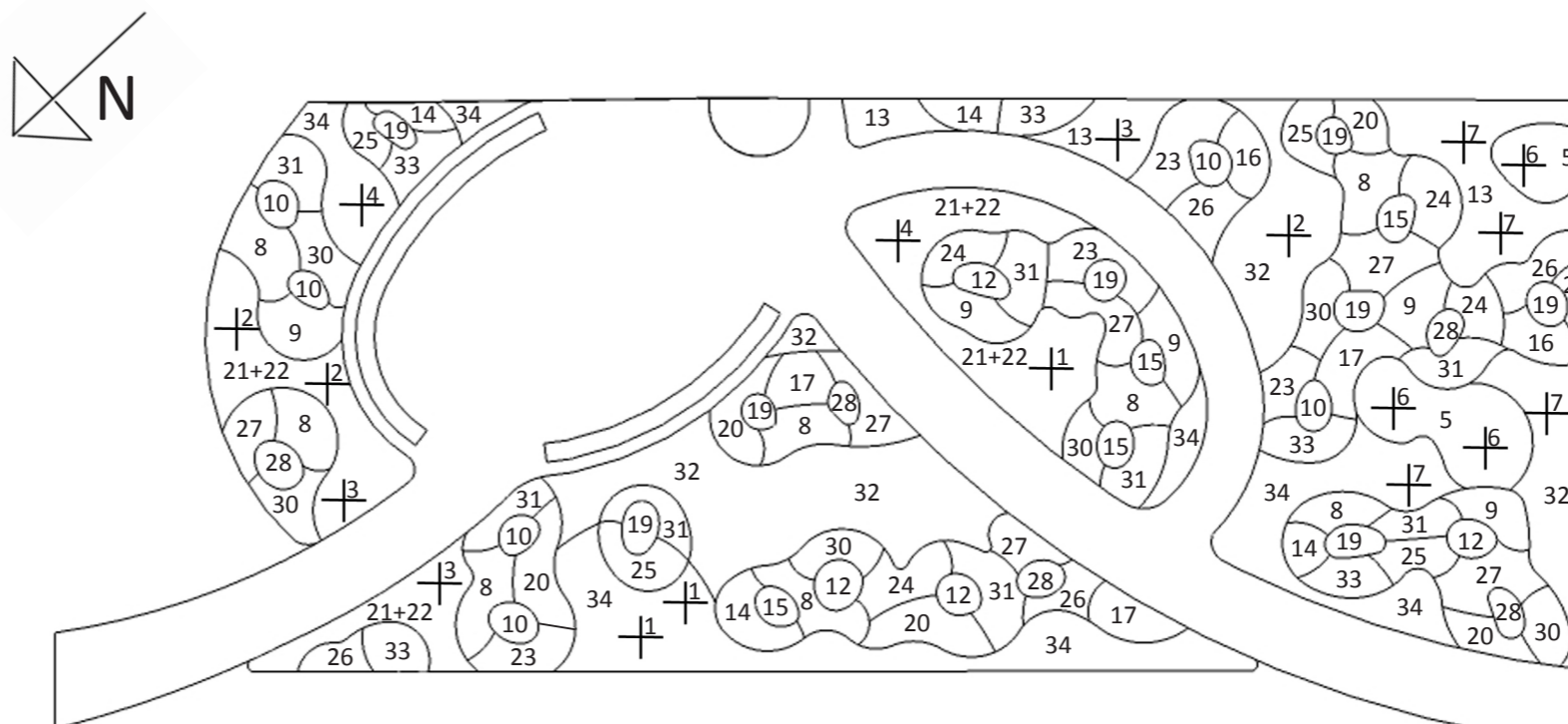
Växtgestaltningen

För att platsen skulle få det uttryck vi strävade efter valde vi att gestalta med riklig grönska. Detta åstadkom vi genom att förse platsen med generösa växtbäddar. Istället för att skapa tydliga entréer till gränden ville vi att växtligheten skulle stå ut i det annars ganska växtfattiga stadslandskapet. Gränden har därmed blivit mer inbjudande. Växternas komposition var ett resultat av den inspiration vi fann och det koncept vi valde, den naturlika planteringen. Vi valde att över hela planteringen skapa en variation av höjder då målet var en vild och lummig miljö, likt den fria naturen.

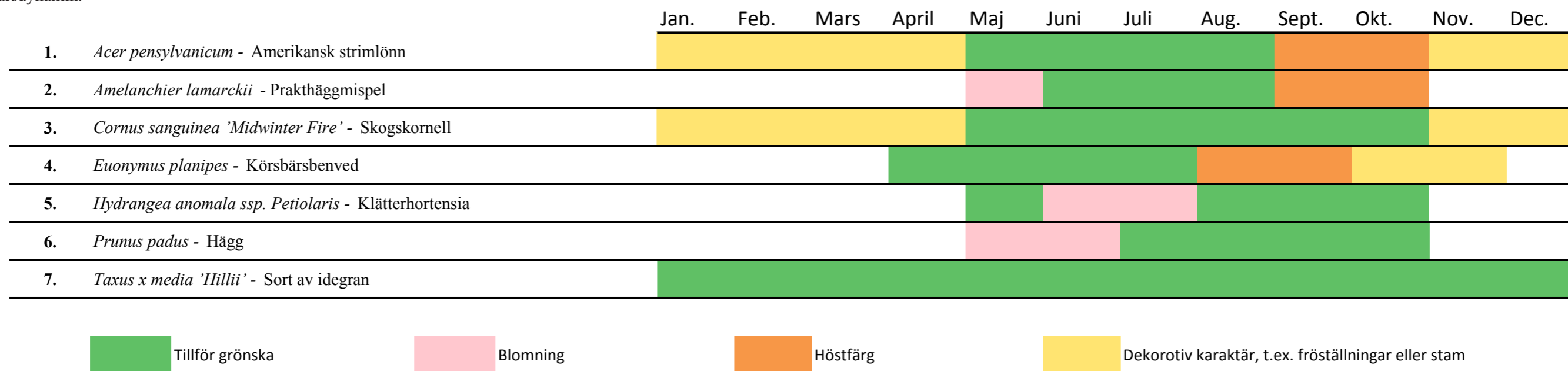
Med tanke på platsens storlek skapade vi en relativt stor attrikedom genom att använda en stor mängd olika arter. För att få ett enhetligt uttryck valde vi att ha ett antal arter som upprepades i större utsträckning, stomväxter. Som stommar valdes flera sorters gräs, ormbunkar och funkior, då dessa ofta är viktiga komponenter i *naturlika planteringar*. Gräsen innehar dessutom vinterkvalitéer, vilket var viktigt för att uppnå en kvalitét året om. Ormbunkarna och funkiorna skänker rikligt med grönska till platsen genom sin stora variation av bladkaraktärer.

Tanken är att planteringen ska skötas på ett så enkelt sätt som möjligt. Ogräs är det enda som rensas, i övrigt ska växterna få breda ut sig fritt i rabatterna. Därmed ska tiden få sätta sin prägel och ytterligare förstärka den naturlika karaktären.

Växtschemat som följer nedan är tänkt att visa växternas olika kvalitéer över året. Schemat utnyttjade vi vid utplaceringen av växterna för att hela platsens planteringar skulle få en bra årscykel.

Växtplan. Skala 1:200. Illustration: Författarna 2012

	Jan.	Feb.	Mars	April	Maj	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.
8. <i>Adiantum pedatum</i> - Frilandsadiantum												
9. <i>Alchemilla mollis</i> - Jättedagglåpa												
10. <i>Anemone x hybrida</i> - Höstanemon												
11. <i>Aquilegia vulgaris</i> - Akleja												
12. <i>Aruncus dioicus</i> - Plymspirea												
13. <i>Asarum europaeum</i> - Hasselört												
14. <i>Asplenium scolopendrium</i> - Hjorttunga												
15. <i>Astilbe x arendsii</i> - Astilbe												
16. <i>Carex morrowii</i> - Japansk starr												
17. <i>Carex siderosticha</i> - Kinesisk kämpestarr												
18. <i>Digitalis purpurea</i> - Fingerborgsblomma												
19. <i>Dryopteris filix-mas</i> - Träjon												
20. <i>Epimedium x perralchicum 'Frohnleiten'</i> - Taggig sockblomma												
21. <i>Galanthus elwesii</i> - Turkisk snödroppe												
22. <i>Gallium odoratum</i> - Myskmadra												
23. <i>Geranium macrorrhizum</i> - Flocknäva												
24. <i>Geranium phaeum</i> - Brunnäva												
25. <i>Helleborus foetidus</i> - Klockjulros												
26. <i>Hosta crispula</i> - Praktfunkia												
27. <i>Hosta lancifolia</i> - Höstfunkia												
28. <i>Hosta sieboldiana</i> - Daggfunkia												
29. <i>Lilium martagon 'Album'</i> - Krollilja												
30. <i>Luzula nivea</i> - Silverfryle												
31. <i>Luzula sylvatica</i> - Storfryle												
32. <i>Pachysandra terminalis</i> - Skugggröna												
33. <i>Trillium grandiflorum</i> - Stor treblad												
34. <i>Vinca minor</i> - Vintergröna												

Perpektiv mot öster. Här syns användningen av cortenstål som kantar de upphöjda växtbäddarna. Illustration: Författarna 2012

Diskussion

Syftet med vårt arbete har varit att ta fram ett nytt gestaltungsförslag för Påvel Snickares gränd. Vi har erfaren att många utrymmen i de centrala delarna av Uppsala saknar gestaltning med växtmaterial. Därför ville vi med vårt förslag skapa det motsatta. Det har vi genomfört genom att föra in rikligt med grönska och med fokusering på att ge platsen nytt liv och att skapa en attraktiv plats året om.

Metoddiskussion

Det här arbetet har till viss del skiljt sig från tidigare gestaltungsuppdrag vi har gjort. Att så ingående ha arbetat med en bred mängd växter och så stora sammanhållna planteringsytor var inte helt nytt för oss, men inte heller något vi har hållit på med i så stor utsträckning dessförinnan.

En av de större utmaningarna vi ställdes inför i arbetet, var när vi kom till att placera ut växterna. Var skulle varje växt stå och hur skulle de komponeras? Till en början kändes den uppgiften övermäktig och svårgreppbar. Men efter att ha testat olika tillvägagångssätt lyckades vi lösa uppgiften genom att nästintill skapa en slags metod för det. Genom att dela in alla växter efter deras ungefärliga höjd, antingen ”höga”, ”mellanhöga” eller ”låga”, så lyckades vi få mer överblick. Efter att vi sedan ritat in vad man skulle kunna likna vid en topografisk karta över planteringsytorna var inte själva utplacerandet av växterna längre en övermäktig uppgift. Den här metoden har känts som ett bra redskap för att placera ut många olika sorters växter på stora planteringsytor. Denna metod kommer vi säkert att använda oss av igen.

Valet av analysmetoder vid inventeringen av platsen blev väldigt begränsat. Vid tidigare arbeten vi gjort har det snarare varit frågan om att välja bort och sortera ut vad som kan tänkas vara nödvändigast bland det överflöd av information som funnits att samla in. Vid detta arbete låg just begränsningen i att platsen var under ombyggnad. På så sätt saknade den ett tydligt värde för folket. Det gick inte att urskilja någon bestämd användning av platsen. Istället var en stor del i uppgiften att skapa en plats där människor skulle vilja vistas på – vi var tvungna att locka in dem. Det var även svårt att se på platsen vad som var mest betydelsefullt. Därför var det svårt att se och märka om det var något betydande vi missade under analysdelen, något som hade kunna leda till en helt annan inriktning i arbetet.

Något annat som visade sig vara svårt att hitta fakta kring var vilka växter som passade att använda i stadens ståndort. Då vi ytterligare begränsades av den omfattning av skugga platsen har försvårades det ytterligare. Vi bestämde oss därför att rikta in oss

på den normala till fuktiga jorden. Om vi hade begränsat oss till att leta efter skugg- och torktåliga växter till planteringarna hade uppgiften varit näst intill ogenomförbar med det koncept vi valde. Valet av koncept kan möjligtvis ha påverkat oss för mycket, då det egentligen kanske hade varit orimligt att anlägga en så pass fuktig växtbädd som vi valde att göra. Men då vårt arbete inte kretsade kring tekniska lösningar utan strävade efter att verka som inspiration ansåg vi ändå att arbetet uppfyllde sitt syfte.

Resultatdiskussion

Vi såg tillbaka till vår frågeställning:

- » Kan vi göra ett skugganpassat gestaltungsförslag för Påvel Snickares gränd, med betoning på växtval och -komposition?

Det kändes som vi lyckats med vad vi velat uppnå. Vi lyckades ge platsen en egen identitet. Platsen saknade en tydlig utformning. De hårda ytorna saknade också en lockande, inbjudande känsla som vi tyckte att gränden behövde. Det vi skapade genom att föra in mycket grönska skulle utmärka sig ordentligt i stadens annars avskalade utseende. Med vår gestaltning tror vi att människor skulle ha lockats in till gränden av vad de såg när de passerade den ute på gågatan och Dragarbrunnsgatan.

Vi kände dock att vi ännu bara har skrapat på ytan kring vad begreppet naturlika planteringar innebär. Det finns alltid mycket kvar att lära. Speciellt fann vi det svårt att föreställa oss hur de olika växterna samspelade och bidrog till varandras estetiska uttryck. Hur ser funkia ut bredvid storfryle? Kan vi sätta hasselört intill flocknäva? Dessa och liknande frågor ställde vi oss ofta. För att kunna besvara dem och veta hur man på bästa sätt kunde få växter att framhäva varandras starka sidor kom vi fram till att man behöver mer erfarenhet och goda referenser. Vi har lång väg till den gode Piet Oudolfs och Henks Gerritsens nivå när det kommer till att rita naturlika planteringar, men deras arbete har inspirerat oss att fortsätta.

En del saker har vi inte berört så mycket i det här arbetet, ekonomi och skötsel är två av dem. Skötselbehovet och anläggningskostnaderna skulle självklart bli större för vårt förslag än vad det blev när man enligt Byrån för Arkitektur och Urbanisms plan hårdgjorde större delen av ytan. Kanske finns det värden utöver de ekonomiska i att skapa en stad med mer variation i platser utformning. Det är svårt att mäta vad en enskild plats har för inverkan på människor när den tas ur sitt sammanhang. Vi såg till Naturvårdsverket (2006) och annan forskning på ämnet och funderade kring om det inte ibland kan vara bra att spendera lite extra pengar för att vinna något annat i gengäld.

En av de viktigaste frågorna vi ställde oss var huruvida en

plantering likt vår skulle klara sig på denna svåra växtplats. Då vi inte kan anse oss vara några experter i ämnet har vi satt vår tilltro till de källor vi utgått från när vi valde växter till platsen. En plats i staden förändras dock över tiden och om några år kan det tänkas att stadsklimatet är ännu mer påfrestande för växterna. Tanken var att planteringarna skulle få förändras fritt över tiden, att växterna alltså skulle få breda ut sig fritt i rabatterna. Det skulle vara intressant, eftersom en del växter förmodligen skulle klara sig bättre, andra sämre. Det är inte alltid självklart hur växterna beter sig när de kommer till ett så annorlunda klimat som i staden. En plantering likt denna skulle kunnat vara som ett experiment över vilka växter som fungerar bra. Det hade varit tänkvärt just eftersom vi hade svårt att hitta fakta som just garanterar att växterna skulle trivas bra. Tänk om fler vågat satsa på mer vegetation i staden. Det skulle kunnat leda till mer och bättre kunskap om vilka växter som går bra att använda och ge oss en mer upplevelserik stad.

Med den forskning som sker för att framställa bättre växtbäddar kommer möjligheterna att bli lättare för att skapa en plats på ett liknande sätt som vi gjort. Vi hoppas att vårt arbete därför kommer att inspirera fler att använda sig av ett bredare växsortiment när skuggiga urbana platser skall gestaltas. I fortsättningen kommer det ju trots allt skapas fler platser med liknande förhållanden som de som finns på Påvel Snickares gränd i Uppsala.

Referenser

Skriftliga källor

Bengtsson, R. (1998). *Stadsträd från A-Z*. Alnarp: Movium

Elg, R & Ericsson, T. (2006). *Perenner för de skuggiga växtplatserna*. Trädgård-Fritid nr 119. Uppsala: Sveriges Lantbruksuniversitet.

Lagerström, T & Sjöman, H. (2007). *Stadens hårdgjorda miljöer som växtplats*. Gröna Fakta nr 5. Alnarp: Movium

Lynch, K. (1960). *The Image of the City*. USA: Massachusetts Institute of Technology and the President and Fellows of Harvard College

Widlundh, S. (2010). *Den naturlika trädgården*. Sverige: Ica Bokförlag.

Naturvårdsverket (2006). *Naturen som kraftkälla*. [Elektronisk] Stockholm: Naturvårdsverket. Tillgänglig: <http://www.naturvardsverket.se/Documents/publikationer/620-8252-3.pdf> [2012-05-14]

Byrån för Arkitektur och Urbanism (2007). *Rådhuset Uppsala*. [Elektronisk] Stockholm: BAU. Tillgänglig: http://www.bau.se/media/17716/bau_radhuset.pdf

Muntliga källor

Lagerqvist, S. (2011-09-08). Rundvandring och guidning. Sävsjö.

